

TRAIAN DODA - IN MEMORIAM

MUNTEAN FLAVIUS

*La 16 iulie 2005 s-au împlinit 110 ani de la trecerea
în nefiță a generalului Traian Doda, „un suflet nobil,
un caracter tare ca fierul și curat ca aurul”.*

Traian Doda s-a născut la Prilipeț (azi Prilipeț, județul Caraș-Severin) la 15 iulie 1822. Descendent dintr-o familie de grăniceri, – tatăl Traian, originar din Rudăria, iar mama Ana, născută în comuna Prilipeț – ca și frații săi, Iosif, Gheorghe și Daniel s-a dedicat carierei militare.

Școala primară a urmat-o la Mehadia, iar Școala de matematici a Regimentului 13 Româno-bănățean îi conferea titlul de subinginer. A urmat apoi cursurile Academiei Militare de la Wiener-Neustadt și Școala de Război de la Viena.¹

Gradele militare le obține foarte repede. În 1841 i s-a acordat gradul de sublocotenent clasa a II-a iar în anul următor a primit gradul de sublocotenent clasa I, ca în anul 1848 să fie avansat la gradul de locotenent. La mai puțin de un an a fost avansat la gradul de căpitan. În 1853 i s-a acordat gradul de maior iar la 15 august 1860 a fost avansat la gradul de locotenent-colonel prin Decretul Nr.3948. În ianuarie 1864 a primit gradul de colonel, iar cu Decretul Nr.1578 din 25 august 1869 a fost avansat la gradul de general de brigadă. Cu decretul Nr.870 din 11 mai 1870 i s-a acordat gradul de general de divizie iar la 1 noiembrie 1872, cu Decretul Nr.4538 a fost pensionat la vârsta de 50 de ani.

După absolvirea cu rezultate remarcabile a Academiei militare din Wiener-Neustadt, a fost repartizat în 1842 la Regimentul de Graniță Nr.13 din Caransebeș, unde a activat ca ofițer comandant la Compania a 11-a unde a avut în primire comuna Cârpa (azi Valea Timișului), trei ani ca profesor la Școala matematică din Caransebeș apoi comandant al Companiei a 12-a cu sediul la Ohaba Bistra și al Companiei a II-a cu sediul la Bozovici. La 1 aprilie 1859 a fost numit șef al Statului Major în Dalmația. Începând 21 ianuarie 1864 a fost transferat la Regimentul de Graniță Nr.2 din Otocan, preluând și conducerea Comendurii Pieții din Veneția. Prin Decretul din Nr.547 din 16 noiembrie 1866 a fost numit șef de Stat Major la Comandamentul general din Zagabria. La trei ani, conform Decretului Nr.1578 din 26 august 1869 a fost numit comandantul Brigăzii Nr.13 din Budapesta, ca în același an, la 24 aprilie, să fie numit comandant al Diviziei 22 Infanterie. La 25 octombrie 1869 a fost transferat la Divizia Nr.12 din Cracovia, de unde a fost trecut la pensie.²

Calitățile sale de comandant și pedagog militar au fost evidențiate în nenumărate ocazii. Toate aceste trăsături și le-a câștigat în urma studiilor dar și pe câmpul de luptă. A participat la toate campaniile în care Imperiul a fost angrenat:

- în 1848 în campania din Italia, respectiv Veneția;
- în 1849 la luptele de la Reșița;
- de la 7-13 februarie 1849 a luptat în Cetatea Aradului și la Aradul Nou;
- de la 4 martie până la 23 iulie 1849 a luptat în Transilvania la Săvârșin, Valea Mare, Căpâlnaș și Simeria;
- în 1859 a luptat în Dalmația împotriva armatelor franceze;
- în 1866 a participat la campania din Italia.

Toate aceste lupte l-au evidențiat. A fost distins cu nenumărate ordine și medalii.³

La 1 noiembrie 1872 Regimentul Româno-bănățean Nr.13 din Caransebeș a fost desființat. Foștii grăniceri –de acum, vor fi împrăștiți de către împăratul

Franz Iosif cu 161.220 ha de pământ din teritoriul regimentar. Restul pământului a revenit statului maghiar.

Timp de șase ani (1837-1879), Traian Doda va activa ca președinte al Reprezentanței Regimentare în comisia mixtă pentru o împărțire cât mai dreaptă a teritoriului regimentar între comunitatea regimentară și statul maghiar. Acum, stabilindu-se la Caransebeș, Traian Doda își va începe lupta pentru drepturile culturale, economice și social-politice ale românilor.

Traian Doda a organizat Comunitatea de Avere a fostului Regiment de Graniță din Caransebeș ca avere particulară a familiilor grănicerești în stare de indiviziune. A fost ales președinte al Comunității de Avere iar această funcție a îndeplinit-o fără nici o retribuție.⁴

A dus o luptă acerbă pentru înființarea unui liceu românesc la Caransebeș și a asigurat din partea Comunității suma necesară înființării și întreținerii școlii. Cererile lui Doda privind înființarea liceului au fost respinse de către Ministerul Învățământului. Lupta lui a continuat în Dietă și în presă. Știind că una din piedicile pe care i le-ar fi putut pune guvernul era și cea financiară, Doda a propus crearea unui fond din sumele donate de grăniceri. La acestea s-au adăugat și banii oferiți de Comunitatea de Avere precum și alte fonduri. Totul s-a ridicat la suma de 17524 de florini. Cheltuielile pentru funcționarea gimnaziului se ridicau la 15800 de florini dar propunerea lui Doda nu a avut ecou imediat. Totodată se hotărăște să înființeze o Școală de arte și meserii la Bozovici. Pentru a avea cadre didactice bine pregătite, în calitate de președinte al Comunității de Avere, va acorda 12 burse copiilor de grăniceri și îi trimite în Germania și Boemia ca să învețe mecanica, electrotehnica, lăcătușeria, strungăria sau tâmplăria.⁵

Traian Doda iubea foarte mult tineretul și ținea ca acesta să fie educat. Deseori avea întâlniri cu studenții bănățeni chiar la el acasă, discuțiile lor fiind axate pe problema națională. Cât timp a fost în fruntea Brigăzii din Budapesta a participat la toate manifestările studenților Societății Academice "Petru Maior".⁶

Vorbea cinci limbi străine iar experiența sa l-a făcut să activeze și în politică. În 1874, foștii lui subordonați, grănicerii l-au ales ca deputat în Dieta maghiară. Au urmat apoi încă șase legislaturi până în 1887. A luptat pentru o lege dreaptă a naționalităților, cât și pentru dreptul acestora de a-și instrui și cultiva copiii în limba maternă. Un alt deziderat al lui Doda era introducerea limbii române în administrația de stat. În 1887 toți candidații români cu excepția generalului Doda sunt înfrânți în alegerile pentru Dietă. Însă generalul adresează o scrisoare președintelui Dietei în care precizează că nu-și va prezenta crediționalul și nu va participa la ședințe. Cu toate acestea lăsa să se înțeleagă faptul că nu va renunța la mandatul de deputat. La 12 octombrie 1887 Traian Doda va aduce la cunoștința alegătorilor printr-o altă scrisoare – la care va fi anexată și cea trimisă președintelui Dietei – tactica rezistenței pasive pe care o va adopta pe durata mandatului său.

În aceste condiții la 11 ianuarie 1888 Dieta a anulat mandatul de deputat a lui Traian Doda . S-a dispus o nouă alegere pentru 2 februarie 1888 când va fi ales ca deputat protopopul Orșovei, Mihai Popovici. Și lui i-a fost anulat mandatul deoarece a adoptat aceeași tactică precum Doda. La o a treia alegere este validat ca deputat Mocsary Ludovic.⁸

La 1 decembrie 1888 votanții lui Doda s-au adunat la Caransebeș și au prezentat o moțiune de încredere în favoarea celui pe care l-au sprijinit în alegeri.

Pentru proclamația adresată alegătorilor săi, Traian Doda a fost trimis în instanță. Procesul s-a desfășurat la Arad iar Curtea l-a condamnat la doi ani închisoare, 1000 florini amendă plus suportarea cheltuielilor de judecată. Generalul a refuzat să adreseze un memoriu împăratului prin care să-i arate nedreptatea care i s-a făcut. În cele din urmă este convins să înainteze un memoriu către împărat. Acesta din urmă, pentru a evita posibile conflicte a anulat hotărârea Tribunalului de la Arad.⁹

Și românii din afara granițelor erau impresionați de personalitatea generalului Traian Doda. I s-a propus conducerea armatei române în Războiul

pentru independență din 1877. Nu a obținut aprobarea împăratului. Intrând în legătură cu agentul României la Viena, Ion Bălăceanu, a transmis prin intermediul acestuia Comandamentului armatei române că ar fi o greșeală încercarea de trecere a Dunării mai sus de Vidin, pentru că în caz de retragere, nu ar mai rămâne ca soluție decât refugiul în Serbia. Acest fapt ar fi produs un conflict imediat cu armata austriacă de acolo, care ocupa Serbia pentru a asigura spatele lui Osman Pașa contra răscoalei sârbilor și a celorlalte popoare balcanice.

Viața și activitatea generalului Traian Doda a intrat în conștiința multor oameni. I s-au recunoscut meritele când a fost în plină activitate. S-a stins din viață la 16 iulie 1895, la vârsta de 73 de ani. Moartea sa a creat un gol imens în sufletele celor care l-au cunoscut și l-au apreciat.

Pe crucea de la mormântul său au fost dăltuite cuvintele crezului său:

”DREPTATEA ȚI-A FOST DEVIZA,
LUPTÂND PENTRU EA TE-AI STINS”

NOTE:

¹Antoniou Marchescu, Grănicerii Bănăţeni şi Comunitatea de Avere. Caransebeş, 1941, pag.365-366

²Liviu Groza, Oameni de seamă din graniţa bănăţeană. Generalul Traian Doda, Lugoj, 1999 Ed. Dacia Europa Nova, pag. 20-21.

³ibidem, pag.24.

⁴Ibidem, pag.84-85

⁵Idem, Grănicerii bănăţeni, Bucureşti 1983, Ed. Militară, pag.142-146.

⁶A. Marchescu, op. cit, pag.372

⁷Ibidem, pag.375-379

⁸L.Groza, op. cit. pag.44-45

⁹Radu Rosetti, Proiect de operaţii pe anul 1876-1878, Bucureşti, pag.11 apud Viorica Goian-Al. Magda, Studii şi Comunicări de Istorie, Caransebeş, 1979 pag.383.

SUMMARY

An important place in the history of Banat Region is occupied by the general Traian Doda. He graduated The Military Academy from Wiener Neustadt and he had an important role in The Austrian Army.

He was the president of The Wealth Community. Being elected depute in the Hungarian Diet in Budapest, he militated for the Romanians rights in Banat and Transylvania. He also militated for the recognition of the Romanians as a nation.

He was very interested and concerned in the foundation of a college where pupils learned in Rumanian.

His whole activity was appreciated and worshipped.